

Lunds universitet
Praktisk filosofi
D-uppsats
Handledare: Wlodek Rabinowicz

Amie L. Thomassons kritik av John R. Searles teori

Anna-Mi Wendel
Juni 2007

Innehållsregister

Inledning

1. Searles teori

1.1 Konstruktionen

2. Thomassons analys av Searle

2.1 Att härleda institutionella fakta ur fysiska fakta

2.2 Att upptäcka sociala konstruktioner

3. Analys av Thomassons argumentering

3.1 Om det här med att citera

3.2 Fallet med den amerikanska konstitutionen

3.3 Att jämföra sociala fakta med elektroner

3.4 Den självrefererande aspekten

3.5 Exemplet rasism och recession

4. Slutsatser

5. Litteraturlista

Inledning

Amie L. Thomasson kritiserar i *Foundations for a social ontology*¹ John R. Searles teori om hur vår sociala verklighet är uppbyggd och konstruerad². Thomasson argumenterar för att Searles teori är för snäv för att kunna fånga hela vidden av vår sociala tillvaro. För att visa att Searle inte har täckning för sitt anspråk att teorin är fullödig inriktar Thomasson sin kritik i huvudsak på två av Searles ståndpunkter: att alla institutionella fakta bottnar i fysiska fakta och att alla institutionella fakta är självrefererande.

Jag kommer i den här uppsatsen att gå igenom Thomassons kritik och undersöka om Searle kan försvara sin teori gentemot Thomassons argumentation. Och hur skulle ett försvar i så fall kunna formuleras?

Jag börjar med att redovisa huvuddragen i Searles teori och presenterar därefter Thomassons analys och kritik av Searles teori. Därefter går jag in på Thomassons olika angreppspunkter och försöker analysera dessa utifrån deras hållbarhet som invändningar mot Searles teori.³ De slutsatser jag kommer fram till är att det kan gå att tillbakavisa Thomassons argument inom Searles teori. Men det kommer också att framstå att ett försvar av Searles teori kan avslöja andra grundläggande problem med Searles teori.

1. Searles teori

John R. Searle analyserar i *The Construction of Social Reality* hur den del av verkligheten som handlar om mänskliga samspel och överenskommelser är konstruerad. Genom att visa hur den sociala verkligheten, ytterst sett, baserar sig på fysiska fakta gör Searle anspråk på teorins hållbarhet inom en realistisk verklighetsuppfattning. Searle menar också att hans teori är heltäckande i att kunna förklara hur vår sociala verklighet är konstruerad och hur den fungerar.⁴

För att kunna redogöra för hur vår sociala verklighet hänger ihop med, och ingår i, en objektivt nåbar verklighet av fysiska fakta tar Searle till sin hjälp en del, för sin teori, viktiga begrepp. De begreppen kommer jag att gå närmare in på i takt med att de dyker upp i uppsatsen.

¹ Thomasson, Amie L. *Foundations for a social ontology*. *ProtoSociology* 18-19 (2003): 269-290.

² Som teorin framställs i Searle, John R. *The Construction of Social Reality*. New York: The Free Press, 1995

³ Jag vill tacka Åsa Andersson för introduktion i ämnet och värdefull korrespondens under resans gång samt min handledare för vägledning och tålamod...

⁴ Searle: *The Construction of Social Reality*, sid 227f

1.2 Konstruktionen

Searle grundar sin teori i huvudsak på två formler⁵, en ordning av olika sorters fakta och funktioner⁶, samt ett synsätt på begreppet makt⁷. Och det går till på det här viset:

Människan skapar, enligt Searle, med sitt medvetande det mentala, sociala, rum som är förutsättningen för att den sociala verkligheten ska kunna vara fallet. Basen utgörs av vad Searle kallar för "bakgrunden"⁸. Det är Searles samlingsnamn för mentala, men icke-intentionala (eller för-intentionala) kapaciteter som möjliggör intentionala tillstånd. Dessa dispositioner gör att vi kan strukturera våra medvetna upplevelser, utföra perceptuella tolkningar av vad vi ser, kan göra språkliga tolkningar, förstå tidsmässigt utsträckta sekvenser som sammanhållna händelser, etc. Bakgrunden ger oss därmed en beredskap att kunna strukturera och tolka våra sinnesintryck så att vi på olika sätt kan reagera på dessa. Det är också här i bakgrunden som våra sociala konventioner befinner sig, enligt Searle.

I, vad man skulle kunna kalla, förgrunden finns istället vårt intentionala sociala liv. Det är här vi, med hjälp av olika sorters sociala fakta och funktioner, går samman och skapar, upprätthåller och tillintetgör våra sociala konstruktioner. Den främsta byggstenen för att förklara hur vår sociala verklighet är konstruerad är, enligt Searle, det han kallar för institutionella fakta.⁹

Ett institutionellt faktum skapas när vi tilldelar ett fenomen en funktion som fenomenet inte är i besittning av genom sina intrinsikala fysiska egenskaper. Skapandet sker i ett visst sorts samförstånd, som Searle kallar kollektiv intentionalitet¹⁰, och genom användande av så kallade konstituerande regler¹¹. När vi lägger en, vad Searle kallar, statusfunktion¹² på, till exempel, ett fysiskt objekt så räknas objektet i fråga därmed som något annat i vår sociala verklighet. Exempel: en pappersbit kan i ett visst sammanhang gälla som entrébiljett till en rockkonsert, ett träd i ett hus kan i ett visst sammanhang räknas som julgran och paketen därunder kallar vi för julklappar, etc.

Så länge X räknas som Y i sammanhanget C, eller: 'Vi accepterar (S har makt (S gör A))', så existerar det institutionella faktumet, enligt Searle. Den förra formeln refererar till institutionella fakta såsom varandes statusfunktioner. Den senare formeln refererar till institutionella fakta såsom varandes yttringar av konventionsbestämd makt.

Searle ser makt som något som består av antingen ren fysisk råstyrka eller är en social konstruktion utefter vissa förutsättningar. Den här senare konventionsbestämda makten är till

⁵ 'X räknas som Y i sammanhanget C' och 'Vi accepterar (S har makt (S gör A))'. Se Searle 43ff och Searle 104

⁶ ibid sid. 121

⁷ ibid sid. 95f

⁸ ibid sid. 129ff

⁹ Institutionella fakta skapas genom kollektiv intentionalitet, konstitutiva regler och påläggande av funktion. Ytterst sett kan dessa fakta alltid härledas till fysiska fakta. ibid. sid 190f

¹⁰ Beteckning för en gemensam vilja, önskan, avsikt, etc. När individen gör något som del av gruppens görande. Det här är ett, enligt Searle, primitivt begrepp som inte går att härleda ur individuell intentionalitet. Se Searle sid. 23ff

¹¹ Konstituerande regler förklarar Searle med att de möjliggör skapandet av aktiviteter som inte skulle finnas utan dessa regler. Exempel: spela tennis kan vi inte göra utan tennisregler.

sin natur, enligt Searle, deontisk. Med det menas att den reglerar relationer mellan människor utifrån rättigheter och skyldigheter¹³.

De båda ovan nämnda formlerna möts i begreppet institutionella fakta där de i *The Construction of Social Reality* framställs som två sidor av samma sak: statusfunktioner är lika med deontisk makt.¹⁴

På det här viset förklarar Searle uppkomsten, upprätthållandet och förfallet av allt som gäller inom vår sociala verklighet: "We have nothing but the ability to impose a status, and with that a function, by collective agreement or acceptance."¹⁵

Det är först när vi inte längre accepterar och känner igen ett fenomen som ett institutionellt faktum som det upphör att existera som ett sådant enligt Searle. Den här självrefererande egenskapen är konstitutionell för institutionella faktum i Searles teori¹⁶. När vi inte längre accepterar att kejsaren har makten försöker vi störta honom och när vi inte längre räknar glaspärlor som betalningsmedel fungerar de inte att handla för.

Searle är noga med att poängtera att han inte inför några nya objekt i världen med sin teori, vilka skulle existera oberoende av sin sociala konstruktion. De objekt som finns är alltså enbart de befintliga fysiska objekten. Däremot finns det både fysiska och sociala fakta enligt Searle. Och vad Searle försöker göra med sin teori ytterst sett är att visa att: "a socially constructed reality presupposes a reality independent of all social constructions, because there has to be something for the construction to be constructed out of."¹⁷

2. Thomassons analys och kritik av Searles teori

Amie L. Thomassons kritik går ut på att Searles teori, om hur vår sociala verklighet är konstruerad, den är för snäv. Searles teori kan varken, enligt Thomasson, förklara att objektiva sociala fakta kan upptäckas eller omfatta existensen av abstrakta sociala objekt. Thomasson börjar med att argumentera emot Searles hierarki av fakta som går ut på att fysiska fakta alltid, ytterst sett, ligger till grund för institutionella fakta. Det finns institutionella fakta, menar Thomasson, som inte bottnar ut i fysiska fakta, men dessa fakta ryms inte inom Searles teori.¹⁸

Thomasson fokuserar därefter på att det inte går att upptäcka sociala konstruktioner enligt Searles teori eftersom de förra, enligt Searle, redan måste omfattas av en kollektiv intentionalitet för att vara fallet. De måste vara uppfattade för att de ska finnas. Sociala konstruktioner kan därmed inte sägas vara möjliga att upptäcka som hittills okända fenomen i vår sociala verklighet.

¹² Searle sid. 40

¹³ Searle sid. 100

¹⁴ ibid sid. 109

¹⁵ ibid sid. 112

¹⁶ ibid sid. 52f

¹⁷ ibid sid. 190f

Thomasson menar därför att uppfattningen att den sociala verkligheten skulle vara konstruerad av en kollektiv intentionalitet ("human intentionality") är i konflikt med uppfattningen att den sociala verkligheten innefattar objektiva fakta tillgängliga för undersökning och upptäckt. Thomasson är anhängare av den senare uppfattningen. Problemet går att lösa, menar Thomasson, men inte inom Searles teori; det behövs enligt henne en bredare plattform än vad Searle erbjuder.¹⁹

Jag kommer nu att närmare redogöra för Thomassons invändningar och därefter granska argumentens uppbyggnad och hållbarhet.

2.1 Att härleda institutionella fakta ur fysiska fakta

Enligt Thomasson bygger Searle sin konstruktion på att "no social objects are created at all, since any purported social or institutional object is really just a material object that is assigned a new function"²⁰. Och det här skulle vara en för Searle välkommen slutsats eftersom han därmed slipper bekymra sig över metafysiskt suspekta, särskilda sociala objekt i världen. Thomasson påpekar vidare att Searles konstruktion bygger på "assigning functions to pre-existing objects"²¹, samt uppmärksammar Searles uppfattning att även om X:et i formeln ibland skulle vara ett eget institutionellt faktum så måste processen till syvende och sist "bottom out in phenomena whose existence is not a matter of human agreement".²²

Thomasson anför emot den slutsatsen att enbart en mindre underklass sociala och institutionella enheter kan förstås som fysiska objekt pålagda nya funktioner.

Det finns, enligt Thomasson, andra fenomen som inte kan identifieras med något enskilt fysiskt föremål, även om de har en nära relation till särskilda fysiska objekt. En del fenomen verkar, skriver Thomasson, vara abstrakta i den meningen att de just inte kan identifieras med något särskilt fysiskt objekt.²³ Som exempel anför hon den amerikanska konstitutionen som finns nedtecknad på ett dokument. Även om papperet förstördes så skulle inte konstitutionen som institutionellt faktum förstöras. Och med det påstår Thomasson att "we will have to admit that new social objects, not just facts, can be created by the cooperation of collective intentionality and brute reality"²⁴. Därför måste, enligt Thomasson, en heltäckande social ontologi inkludera även abstrakta sociala objekt förutom de konkreta. För Searles teori klarar inte, enligt Thomasson, att förklara uppkomsten av sådant som nationer, religioner, ekonomiska förhållanden och liknande "on the basis of the fundamental physical world"²⁵.

¹⁸ Thomasson, sid. 271ff

¹⁹ ibid sid. 274ff

²⁰ ibid sid. 272

²¹ ibid sid. 272

²² ibid sid. 272

²³ ibid sid. 273

²⁴ ibid sid. 273

²⁵ ibid sid. 273

2.2 Att upptäcka sociala konstruktioner

Thomasson redogör därefter för Searles uppfattning om den sociala verklighetens refererande till sig självt. Hon citerar Searle: "Part of being a cocktail party is being thought to be a cocktail party"²⁶. Om det skriver Thomasson:

"This seems to have the consequence that all social facts created by collective intentionality are epistemically transparent in the sense that their existence logically entails that they are believed to exist, at least by those people whose collective intentions create them"²⁷.

Problemet är, menar Thomasson, att Searles formel 'X räknas som Y i sammanhanget C' är oklar när det gäller vad X står för. Refererar X till ett enskilt ting som tilldelas en ny funktion? Eller refererar X till allting av ett särskilt slag? Om X refererar till ett enskilt ting medför det att varje socialt faktum "is believed to exist (at least by the people whose collective intentionality establish the fact). But this seems clearly false even for such prime examples of Searle's as money, and would leave no room for discovery of any social facts, except those regarding other societies than one's own".²⁸

Thomasson tar upp Searles eget exempel här på att enskilda sociala fakta kan existera utan någons vetskap om dem; en sedel kan ha ramlat ner mellan golvspringorna på sedeltryckeriet och ligga gömd där utan att någon vet om sedelns existens. Men den är ändå en pappersbit som räknas som betalningsmedel i sitt sammanhang. Av det resonemanget följer, enligt Thomasson, att Searle menar att X ibland står för en typ av ting och inte ett enskilt exemplar av sagda ting.

Searle anför, enligt Thomasson, de institutionella faktumens egenskap att vara självrefererande. Med det menar Searle, enligt honom själv, att ett institutionellt faktum måste uppfattas såsom varandes ett sådant för att också kunna ha sagda statusfunktion. Searle skriver:

"If everybody always thinks that this sort of thing is money, and they use it as money and treat it as money, then it is money. If nobody ever thinks this sort of thing is money, then it is not money. And what goes for money goes for elections, private property, wars, voting, promises, marriage, buying and selling, political offices, and so on."²⁹

Thomasson menar här att Searle anger den självrefererande egenskapen "on a token-by-token basis – any individual event must be regarded as a cocktail party to be a cocktail party – while other social concepts (like being money) are only self-referential by type (for an object to be money requires only that everyone accepts that things of this sort count as dollar bills)."³⁰

²⁶ ibid sid. 274

²⁷ ibid sid. 274

²⁸ ibid sid. 274

²⁹ Searle sid. 32

³⁰ Thomasson sid. 274

Om vi accepterar Searles uppfattning hur den sociala verkligheten konstrueras ser det ut som om den självrefererande aspekten blir ofrånkomlig, påstår Thomasson.³¹ Men den här för Searle nödvändiga självrefererande egenskapen hos sociala fakta begränsar, enligt Thomasson, Searles idé om sociala begrepp; det kan då helt enkelt inte finnas några sociala fakta som samhällsmedlemmar inte känner till:

”this severely limits the role the social sciences can play in expanding human knowledge –many of the discoveries of greatest moment in the social sciences are of things such as economic cycles, class systems, and power structures, that are capable of existing even if no one believes that anything of the kind exists, or if no one entertains the relevant concept at all or has prior beliefs about anything of the kind.”³²

Thomasson medger dock, i en fotnot till ovanstående citat, att Searle anser att sociala fakta kan existera utan att någon känner till sanningen om hur de har konstruerats, alltså den att de finns enbart i kraft av att vi tror att de finns. Thomasson refererar här till Searle 1995, 21-22 samt sidan 47 i *The Construction of Social Reality*. Den här sortens okunnighet, menar Thomasson i fotnoten, kan ändå inte förväxlas med en okunnighet som består i att ”social facts involving F may exist without anyone believing that there is anything of the kind F, or having any F-regarding beliefs.”.

Slutligen, när det gäller Thomassons analys av Searle, vill jag bara redovisa för i stort sett en passage till. Det gäller Thomassons diskussion om recession och rasism i samband med hennes införande av begreppen ”epistemically and conceptually opaque”.

Thomasson kallar ett socialt fenomen för ”epistemically opaque” när fenomenet ifråga klarar av att existera även om ingen tror att något sådant finns. ”Conceptually opaque” benämner Thomassons sådana företeelser som kan existera även om inga människor har de begrepp som behövs för att överhuvudtaget kunna tänka sig deras existens.³³

Thomasson anför att det ekonomiska fenomenet konjunkturedgång (”recession”) ser ut att vara både epistemiskt och konceptuellt icke-transparent - om min översättning av begreppet tillåts. Anledningen skulle vara att ett samhälle, enligt Thomasson, kan befinna sig i en konjunkturedgång utan någon vet om det eller utan att någon ens besitter ett begrepp som ”recession”. Det ekonomiska begreppet ifråga är av sent datum, enligt Thomasson är det noterat som första gången använt 1929, men Thomasson menar att fenomenet ifråga mycket väl kan ha funnits långt tidigare än så. Så i motsats till vad Searle hävdar, skriver Thomasson, ser det inte ut som om det är logiskt nödvändigt att ett institutionellt faktum först ser ut att finnas för att det också ska finnas.

Thomasson hävdar att samma förhållanden gäller för en företeelse som rasism. Den senare är beroende av vissa attityder och förhållningssätt för att sägas vara fallet i något sammanhang. Men, hävdar Thomasson, man kan vara rasist utan att man är medveten om det, för ”rasism

³¹ ibid sid. 275

³² ibid sid. 275

³³ ibid sid. 275

clearly existed long before anyone took any activity or pattern of behavior to be racist.”³⁴

Thomasson hävdar att många maktstrukturer kan existera utan att någon har någon som helst uppfattning om att sådana maktstrukturer skulle kunna finnas överhuvudtaget. Thomasson nämner i en fotnot att makt kan uppkomma som ”unnoticed byproducts of existing social institutions.”³⁵

Sammantaget menar Thomasson att ovanstående kritik mot Searles teori ger vid handen att det behövs andra medel för att klara av de djupare epistemologiska problem som ligger i att den socialt konstruerade världen inte bara kan vara epistemologiskt objektiv³⁶ utan även inkludera epistemiskt och konceptuellt icke-transparenta fenomen som inte är på förhand kända utan i efterhand upptäcks av den sociala forskningen. Thomasson tillfogar i en fotnot att:

”Some may be tempted to the view that, as social phenomena, such things don’t really exist until we have the concepts for them. But the point here is precisely that, while some social concepts (such as money) require intentional states involving that concept in order for things of that kind to exist, others (such as recessions) do not. The idea that recessions and racism do not exist until we have concepts for them, on reflection, has no more plausibility than the idea that electrons did not exist until we developed the concept for them. Something falling under the concept of ‘electron’ could (and did) exist long before scientists discovered them, and beliefs and practices that fall under the concept of racism could (and did) exist long before the concept or word was known. Our concepts might change our understanding of the world; developing the concept of racism explicitly might even lead to changes in society; but that does not entail that the entities or practices described cannot exist unless we have the concepts to describe them.”³⁷

Thomasson utvecklar, slutligen, sin kritik mot Searle när det gäller, först, att det inte går, som hon menar hans teori går ut på, att hävda att varje enskilt socialt faktum eller ”objekt” skulle vara strängt beroende av ett särskilt fysiskt objekt eller att varje socialt fenomen skulle vara identiskt med ett fysiskt objekt som har en ny funktion.

Därefter invänder Thomasson åter mot Searles tankar om den självrefererande aspekten hos institutionella fakta. Thomasson hävdar här att ”being dependent on being recognized is not a logical consequence of being dependent on intentionality”³⁸. För någonting kan bero på intentionalitet utan att vara beroende av att man tror på att det existerar. Det kan istället vara beroende av att man tror på att någonting annat finns, fenomenen kan uppkomma som biprodukter.

Thomasson sammanfattar därmed Searles teori som icke-kapabel att förklara vare sig skapandet av abstrakta sociala objekt eller hur vi kan upptäcka sociala fenomen.

³⁴ ibid sid. 276

³⁵ ibid sid. 276

³⁶ Searle anför att institutionella fakta är ontologiskt subjektiva, men epistemologiskt objektiva. Det betyder att ett institutionellt faktum till sitt väsen är beroende av mentala processer, men om själva faktumet kan vi ha objektiv kunskap. Fysiska fakta är däremot både ontologiskt och epistemologiskt objektiva. Se Searle sid. 8ff

³⁷ Thomasson sid. 276f

³⁸ ibid sid. 277

Resten av Thomassons utläggning handlar om att skissera en bättre teori än vad Thomasson menar att Searle tillhandahåller för att kunna förklara även de här begreppen. Jag lämnar den delen av Thomassons text och inriktar mig i fortsättningen enbart på hennes ovan nämnda kritik av Searles teori.

3. Analys av Thomassons argumentering

Till att börja med, är det intressant att granska hur Thomasson citerar ur John Searles *The Construction of Social Reality*. Jag vill med en undersökning här försöka visa att Thomasson gör Searles teori snävare än vad denna behöver läsas som.

Det jag därefter vill titta närmare på är vilka premisser Thomasson drar sina slutsatser från. Hon använder sig av Searles tekniska termer i sin argumentation för att Searles teori är ofullständig i att förklara alla aspekter av vår sociala verklighet. Men hon verkar, enligt min mening och som jag vill försöka visa, göra det som om Searles begrepp var självständiga hans teori och konstruktion och kunde fyllas med andra definitioner. När Thomasson påstår, som vi ska se längre fram, att ett visst dokument skulle vara en statusfunktion skulle nog Searle snarare säga att det var en statusindikator³⁹ och där Thomasson talar om makt verkar det inte vara detsamma som Searles uppfattning om vad makt är. Andra, för Searles teori viktiga begrepp, som bakgrunden, konventioner och icke-agentdrivna funktioner⁴⁰, tas inte med i argumentationen vilket enligt min uppfattning försvagar kritiken.

Jag tänker här också försöka visa att Thomassons stödjande exempel: den amerikanska konstitutionen, recession och rasism samt jämförelsen mellan sociala fakta och elektroner går att tillbakavisa inom Searles egen teori. Det går att härleda den amerikanska konstitutionen till att botten i en ontologiskt objektiv verklighet utan att vi behöver införa begreppet abstrakta sociala objekt. Och recession och rasism är kanske inte de institutionella fakta Thomasson påstår? Jag kommer även att försöka granska de förslag till lösning som Thomasson för fram genom införandet av abstrakta sociala objekt och institutionella fakta som är konceptuellt och epistemologiskt icke-transparenta. Men jag kommer, slutligen, också att gå in på hur Thomassons kritik rent principiellt drabbar Searles teori. Som jag skrev i inledningen så kanske ett försvar av Searle här egentligen bara blottar svagheter i hans teori.

3.1 Om det här med att citera

Thomasson uppmärksammar Searles uppfattning att även om X:et, i formeln 'X räknas som Y i sammanhanget C', ibland utgörs av ett eget institutionellt faktum, så måste processen till slut

³⁹ Med statusindikator menar Searle något som visar på, representerar, förekomsten av ett institutionellt faktum. Exempel: vigselringen indikerar förekomsten av det institutionella faktumet att ringbäraren är gift. Se Searle sid.85

⁴⁰ Jag går närmare in på icke-agentdrivna funktioner i kapitel 3.4

”bottom out in phenomena whose existence is not a matter of human agreement”.⁴¹ Det sistnämnda citatet är hämtat från sidan 55 i Searles bok. Om man fortsätter läsa där så skriver Searle efter meningen ovan:

”This is just another way of saying that where there is a status-function imposed on something, there has to be something it is imposed on. If it is imposed on another status-function, eventually one has to reach a rock bottom of something that is not itself any form of status-function. So, for example, as I said earlier, all sorts of things can be money, but there has to be some physical realization, some brute fact – even if it is only a bit of paper or a blip on a computer disk– on which we can impose our institutional form of status function. Thus there are no institutional facts without brute facts.”

I Thomassons version av Searle framstår det dock snarast som att det inte går att skapa ett institutionellt faktum utan att man först *utgår* från ett fysiskt faktum som därefter pålägges en statusfunktion: ”social reality is constructed by means of assigning functions to pre-existing objects. In the case of institutional reality, this must be done by collectively imposing a status function (y) on some object (x) that pre-exists this imposition”.⁴² Men i alla fall jag läser Searle som att han istället egentligen utgår från den andra änden och säger att det går att *härleda* alla institutionella fakta till att ytterst bottna i fysiska fakta. Det institutionella faktumet *läggs på* någonting som till slut måste visa sig vara ett fysiskt faktum.

Det är en viss liten skillnad här. Det vill säga: det är inte enbart så att vi kan tilldela redan föreliggande enskilda fysiska objekt en statusfunktion. Vi kan även i ett visst sammanhang genom kollektiv intentionalitet skapa ett institutionellt faktum där vi inte omedelbart utgår från ett avgränsat och dedicerat enskilt fysiskt objekt, men genom härledning kan statusfunktionen förankras i fysiska fakta.

Poängen jag försöker nå fram till här är att det handlar om hur man ser på tågordningen i skapandet av statusfunktioner. Måste vi alltid börja med ett redan existerande X som vi därefter bestämmer oss för att lägga en viss statusfunktion på? Eller kan vi skapa statusfunktionen rätt upp och ner så att säga och först därefter härleda den till att bottna i vissa fysiska fakta? Och därtill fysiska fakta som kanske inte ens fanns innan vi skapade det institutionella faktumet? Searle lämnar, vill jag hävda och visa nedan, en öppning för en sådan vid tolkning. Men Thomasson undviker att ge belägg för att Searle faktiskt har en sådan hållning här.

På ovan nämnda sida, 55, skriver Searle också, vilket Thomasson inte anger, att performativa yttranden är ett särskilt fall av hur institutionella fakta skapas. Det på grund av att här skapas ett Y helt enkelt genom att vi deklarerar att så är fallet och som Searle säger: ”This is especially true where the X term is itself a speech act.” När då Thomasson väljer att ändå säga att Searle menar att ”social reality is constructed by means of assigning functions to pre-existing objects”⁴³ så ser jag det som en inskränkning av hur man också kan läsa Searle.

⁴¹ Thomasson sid. 272

⁴² ibid sid. 272

⁴³ ibid sid. 272

Därför att objektet inte behöver existera *i förväg* utan kan uppkomma samtidigt som statusfunktionen läggs på det.

Fler exempel: En del sociala fenomen verkar, skriver Thomasson på sidan 273, vara abstrakta i den meningen att de inte kan identifieras med något särskilt fysiskt objekt och det här skulle inte vara förenligt med Searles teori, enligt Thomasson (se hennes tidigare Searle-citat i början av det här kapitlet). Men Searle skriver själv:

”In general the hierarchies of assigned functions bottom out on brute ’physical’ phenomena; but there is no reason in principle why they could not bottom out on mental phenomena.”⁴⁴

Thomasson exkluderar, när hon kritiserar Searles teori, den möjlighet Searle själv tar upp: X måste inte direkt vara ett fysiskt objekt. Det räcker att X kan härledas till ett fysiskt objekt eller så kan X bestå av ett mentalt fenomen. Äktenskap, till exempel, är ett institutionellt faktum baserat på en överenskommelse mellan två personer att reglera sin relation utifrån en deontisk struktur av rättigheter och skyldigheter. Löftena, som avges i vigselceremonin, skapar det institutionella faktumet. Det går inte att här peka på ett särskilt fysiskt objekt som har pålagts statusfunktionen äktenskap även om det, oftast, finns två kontrahenter som genom giftermålet pålagts statusfunktionerna att vara ”man” och ”hustru”.

Äktenskap kan indikeras genom exempelvis vigselringen, men är annars ett tydligt exempel på att institutionella fakta hos Searle står för statusfunktioner i betydelsen deontisk makt. Det är användandet, processen, som betonas framför objekten som påläggs statusfunktioner, mer om detta längre fram i det här avsnittet. Searle anger också hur vi kan lägga statusfunktioner på flera andra olika sorters talakter.⁴⁵

När Thomasson anger, närmast som en svaghet i Searles teori, att den sistnämnde anger de fysiska faktumens logiska prioritet framför de sociala så hänvisar hon till sidan 34-35 ur Searle. Även om det på sidan 34 står ”Intuitively it seems there are no institutional facts without brute facts.” så står det följande på sidan 35:

”Institutional facts exist, so to speak, on top of brute physical facts. Often, the brute facts will not be manifested as physical objects but as sounds coming out of people’s mouths or as marks on paper –or even thoughts in their heads.”.

Och med ovan citat visar Searle återigen, som jag ser det, att han med logisk prioritet inte menar det Thomasson verkar mena att Searle menar, dvs att Searles teori inte skulle klara andra fall av hur institutionella fakta skapas än de där vi utifrån, och på, ett avgränsat, redan existerande, fysiskt objekt anlägger en statusfunktion.

Det är dock ett hopp till att Searle även skulle medge att det kan finnas abstrakta sociala objekt som Thomasson menar. Men tillerkänner vi att Searles teori även förklarar hur mentala fenomen utrustas med statusfunktioner så framstår begreppet ’abstrakta sociala objekt’ i en

⁴⁴ Searle, sid. 123

⁴⁵ ibid sid.82ff

annan dager. Det vill säga att det som Thomasson kallar abstrakta sociala objekt går kanske att härbärgera inom det som Searle kallar för institutionella fakta?

Om Thomassons tolkning av Searle däremot är riktig kan Searle antagligen knappast inom sin teori, med kvarhållande av anspråk på realism, kunna förklara den sortens institutionella fakta som inte kan sägas vara ett direkt påläggande av statusfunktion på ett särskilt, redan existerande, fysiskt faktum. Och om det var på det sätt, som Thomasson hävdar, skulle hennes abstrakta sociala objekt spränga Searles teori i två bitar. De båda formler som genomsyrar Searles teori och som måste ge samma resultat skulle plötsligt inte göra det. Finns det abstrakta sociala objekt bottnar inte alla institutionella fakta i fysiska fakta längre.

Thomassons skriver på sidan 272 att Searle verkar mena att inga sociala objekt alls skapas på grund av att "any purported social or institutional object is really just a material object that is assigned a new function". Och så lämnar hon som belägg ett citat ur Searle, sid. 57:

"Such material objects as are involved in institutional reality, e.g., bits of paper, are objects like any others, but the imposition of status-functions on these objects creates a level of description of the object where it is an institutional object, e.g., a twenty dollar bill. The object is no different; rather, a new status with an accompanying function has been assigned to an old object."

Problemet är bara att Searle sätter i sin text inte punkt efter "object" ovan såsom Thomasson anger utan han fortsätter meningen med: "(or a new object has been created solely for the purpose of serving the new status-function), but that function is manifested only in actual transactions; hence our interest is not in the object but in the processes and events where the function are manifested."

Searle klargör även på sidan 56f i ett avsnitt betitlat "Systematic Relations and the Primacy of the Act over the Object" att processen kommer före produkten. Med det menar Searle att institutionella fakta stärks i sin position ju mer de används till skillnad från fysiska fakta som snarare slits ner. Institutioner sådana som äktenskap, egendom och universitet menar Searle stärks som institutionella fakta av att de faktiskt används.

Att Searle sätter handlingen, processen, framför objektet är, som jag ser det, ett utslag av att Searle har två formler för att hålla ihop sin teori med. Det är inte bara så att institutionella fakta är skapade genom att 'X räknas som Y i sammanhanget C' utan den andra aspekten av vår sociala verklighet, som enligt Searle är: 'Vi accepterar (S har makt (S gör A))' betonar just handlingen framför objektet. Institutionella fakta går inte bara att härleda till fysiska fakta, institutionella fakta är också samma sak som deontisk makt.

Med de exempel ovan på hur Thomasson citerar ur Searle har jag velat lyfta fram Thomassons något ensidiga betoning av Searles anspråk på att institutionella fakta är uppbyggda utifrån fysiska fakta. Thomasson går i föreliggande kritik inte in på Searles egna spekulationer om vad X:et i hans formel kan bestå av utan att realismanspråket överges eller diskuterar Searles andra formels betydelse. Searle bygger ju sin teori på två formler som båda spelar lika tung roll för teorin; båda postulaten är nödvändiga för teorins fullödighet. Thomasson gör även här,

vill jag hävda, Searles teori snävare än vad den behöver uppfattas som genom att inte ta in Searles andra formel och dess betydelse för teorin.

För att sammanfatta: Jag har ovan försökt att visa att Searles teori är mer omfattande än hur Thomasson presenterar den. X:et i Searles formel behöver inte existera innan det påläggs en statusfunktion och det behöver heller inte direkt utgöras av ett fysiskt objekt. Institutionella fakta är dessutom utslag av deontisk makt och som sådana är det själva användandet som är poängen med dem – även om de ytterst sett kan härledas till fysiska fakta på något sätt.

Härmed går jag nu vidare från att ge exempel på hur Thomasson väljer att citera ur Searle för att ge stöd till sin egen tolkning av Searle till att gå in på hennes exempel där hon menar att Searles teori kommer till korta: när det gäller att inte kunna inhysa abstrakta sociala objekt eller att inte kunna förklara upptäckten av nya sociala fakta.

3.2 Fallet med den amerikanska konstitutionen

Thomasson vänder sig, vilket vi sett ovan, emot Searles anspråk på att institutionella fakta ytterst sett alltid kan härledas till fysiska fakta. Thomasson menar att det bara är en liten del av institutionella fakta som vilar på sådan fysisk grund som hon menar att Searle hävdar är fallet. Exempel på en typ av statusfunktion som Searle inte kan omfatta med sin teori, enligt Thomason, skulle vara fenomen som den amerikanska konstitutionen, General Motors och den kalvinistiska läran. I inget av de nämnda fallen finns det, enligt Thomasson, ett särskilt fysiskt objekt i botten som så att säga är pålagt en statusfunktion. Utan den här typen av sociala fenomen verkar, enligt Thomasson, vara abstrakta sociala objekt; de går inte att härleda till fysiska objekt. Thomasson argumenterar därefter för att det ser ut som om inte bara sociala fakta utan även sociala objekt kan skapas med hjälp av kollektiv intentionalitet och "brute reality"⁴⁶.

Om Thomasson har rätt så har Searle fel. För om Searles teori ska kunna förklara hur vi konstruerar vår sociala verklighet så får inte, så kallade, abstrakta sociala objekt kunna skapas och finnas. De senare har ingen plats i Searles faktataxonomi utan skulle med sin existens visa på Searles teoris otillräcklighet. Så låt oss titta närmare på Thomassons exempel och argumentering.

Thomasson anför att, när det gäller den amerikanska konstitutionen, så kan det arkiverade originaldokumentet med den nertecknade överenskommelsen till exempel brinna upp utan att själva konstitutionen för den sakens skull av någon skulle anses gå förlorad. Den amerikanska konstitutionen skulle därmed vara ett exempel på ett socialt fenomen som inte går att härleda till ett fysiskt objekt pålagt en statusfunktion utan istället är ett abstrakt socialt objekt.

Searles teori skulle här, enligt Thomassons uppfattning om Searles teori, behöva hävda att konstitutionen var liktydigt med det fysiska papperet pålagt en statusfunktion för att Searles

⁴⁶ Thomasson sid. 273

teori skulle kunna omfatta fenomenet. Men då skulle också den orimliga konsekvensen kunna bli fallet att författningen brann upp.

För det första: det intressanta här är att Thomasson tar upp att ingen skulle uppfatta det som om konstitutionen brann upp ifall ursprungsdokumentet för dess instiftande gjorde det: "we certainly would not thereby declare that the United States was a nation without a constitution"⁴⁷. Thomasson verkar mena att vår intuitiva uppfattning om vad som finns och inte finns är av vikt när vi identifierar vår sociala verklighet. Det vill säga: om vi tror på att konstitutionen så att säga överlever en pappersbrand, så är den uppfattningen av vikt för hur vi därefter ser på konstitutionens existens. Omvänt måste väl kunna sägas i så fall också: att om vi intuitivt skulle uppfatta det som att konstitutionen faktiskt kunde brinna upp så skulle en eventuell dokumentbrand kunna hota dess existens.

Hur vi uppfattar det institutionella faktumets existensvillkor och ontologiska status har alltså även för Thomasson en betydelse när det gäller institutionella faktas existens. En uppfattning som Thomasson annars kritiserar Searle för att inneha. Det vill säga, hon kritiserar Searle för att mena att institutionella faktum alltid är självrefererande. Thomasson menar att de kan vara det, men inte alltid behöver vara det.

När institutionella fakta är på det ena eller det andra viset verkar i Thomassons uppfattning bero på hur kapabelt det sociala fenomenet är på att finnas till även om ingen skulle känna till dess existens eller ens kan föreställa sig att ett sådant fenomen överhuvudtaget kan finnas. Hur vi ska kunna förstå att ett socialt fenomen kan finnas när vi inte tror på att så är fallet eller ens kan föreställa oss att något sådant fenomen överhuvudtaget kan finnas förklarar Thomasson genom att vi, som hon menar, återkommande upptäcker nya sociala fenomen; de senare bevisar sin för-existens genom själva upptäckten.

Medan mängden institutionella fakta i Searles teori är känd (i alla fall vet vi rent teoretiskt sett vilken den är) rör sig Thomasson alltså därtill med vad som kunde liknas vid mörk materia: vi ska veta att det finns fler institutionella fakta i vår sociala verklighet idag än dem vi känner till eller ens kan tänka oss känna till, men vi har ingen som helst aning om vilka de är eller hur de är beskaffade.

Jag ser det som problematiskt (för både Searles teori och Thomassons invändning egentligen) att Thomasson dels menar att institutionella fakta kan besitta två så vitt skilda egenskaper, dels anger att institutionella fakta inte alltid behöver vara självrefererande utan just kan vara både epistemiskt och konceptuellt icke-transparenta såsom tidigare beskrivits.

En teori som säger att någonting alltid är på ett visst vis känns intuitivt starkare och enklare att hantera än en teori som säger att någonting kan, beroende på olika omständigheter, vara på två helt olika sätt; det senare verka öppna för nya problem när det gäller teorins tillämplighet. Till exempel gäller det vad det är för sorts omständigheter som bestämmer om ett institutionellt faktum är på det ena eller andra sättet.

⁴⁷ ibid sid. 273

Om det går att kvarhålla Searles uppfattning att alla institutionella fakta dels bottnar i fysiska fakta, dels är självrefererande vore det, som jag ser det, att föredra mot att som Thomasson anför att institutionella fakta inte konstitueras av de här fenomen utan kan, beroende på omständigheterna, anta endera egenskapen. Samtidigt för Thomasson fram viktiga invändningar vilka måste kunna bemötas inom Searles teori för att den sistnämnda ska visa sig vara just så heltäckande som Searle hävdar.

En lösning skulle därför vara, som jag ser det, om det dels gick att bibehålla Searles anspråk på att alla institutionella fakta är både självrefererande och bottnar i fysiska fakta, dels även inom Searles teori kunna förklara vad de är för sors fakta som Thomasson nu menar är den sortens institutionella fakta som Searles teori inte kan hantera.

Att bemöta Thomassons invändning att det finns institutionella fakta som skulle vara epistemiskt och konceptuellt icke-transparenta kunde kanske därför låta sig göras genom att undersöka bärigheten för följande motargument:

- a) det finns inga konceptuellt och epistemiskt icke-transparenta institutionella fakta.
- b) finns det överhuvudtaget några icke-transparenta fakta av den typ som Thomasson anger så är de inte några institutionella fakta utan en annan typ av fakta som ryms inom Searles teori.

Jag kommer att titta närmare på ovanstående i avsnitten 3.4 och 3.5.

För det andra: bara för att, i det här fallet, den amerikanska konstitutionen inte är detsamma som ett enskilt fysiskt objekt pålagt en statusfunktion betyder det inte att den istället är ett abstrakt socialt objekt som Thomasson argumenterar för. Och som jag redogjort för tidigare behöver inte statusfunktioner vara direkt pålagda fysiska objekt för att kunna förklaras inom Searles teori heller. Thomasson snävar in Searles teori, vilket jag visat tidigare. Den amerikanska konstitutionen är också ett institutionellt faktum som Searles teori kan omfatta, vilket jag vill visa nedan.

Den amerikanska konstitutionen antogs 1789 och den är världens äldsta nerskrivna författning enligt Nationalencyklopedin. Konstitutionen antogs 13 år efter den amerikanska självständighetsförklaringen. I båda fallen är det frågan om överenskommelser mellan bemyndigade personer; i det senare fallet inledde personerna i fråga överenskommelsen med att först förklara sig själva vara bemyndigade att fatta beslutet om ett självständigt Förenta Staterna.

Searle tar upp fallet i *The Construction of Social Reality* på sidan 118 och följande. Och han noterar att 1776 fanns det ingen institutionell struktur formad efter 'X räknas som Y i sammanhanget C' vilket skulle kunna legitimera utropandet av den fria amerikanska statsbildningen såsom ett utslag av en giltig performativ talakt. Men beslutsfattarna, "the Founding Fathers", agerade som om deras sammankomst i Philadelphia det året var just det sammanhang C sådant att när de agerade uttalade X fick dessa ord sin Y-status som ett institutionellt faktum – i detta fallet det institutionella faktumet den amerikanska självständigheten.

Searle skriver: "One way to create institutional facts in situations where the institution does not exist is simply to act as if it did exist."⁴⁸. Genom den i efterhand givna kollektiva acceptansen från militär och befolkning erkändes och upprätthölls detta institutionella faktum. Var tar då dokumentationen vägen i det här resonemanget?

Brinner papperet, som konstitutionen ursprungligen nertecknades på, upp, så har själva den amerikanska författningen inte brunnit upp för den sakens skull; den amerikanska författningen, Y, tillkom genom att en överenskommelse X i ett sammanhang C pålades sagda statusfunktion. Dokumentet vittnar snarare om den konstituerande händelsen likt ett examensbevis eller äktenskapsintyg.

Överenskommelsen är nu inte samma sak som konstitutionen utan överenskommelsen är den akt varigenom konstitutionen tillkommit. Men om det inte fanns en överenskommelse i botten och en fortsatt kollektiv intentionalitet som trodde på, och upprätthöll, den amerikanska självständigheten och författningen så skulle dokumentationen inte ha något institutionellt värde alls. Dessutom, så handlar det om att en, i ett givet sammanhang, utförd talakt genom kollektiv intentionalitet vinner laga kraft som skapandet av ett institutionellt faktum. Jämför med äktenskap som instiftas genom vigselceremonin, etc.

Det X som påläggs statusfunktionen den amerikanska konstitutionen utgörs i första hand av själva initierandet av detta institutionella faktum; det vill säga ingångna överenskommelser, performativa talakter. Dessa överenskommelser gjordes i det förflutna, men räknas fortfarande som skapandet av den amerikanska konstitutionen. Själva konstitutionen är därefter detsamma som utövandet av denna, genom överenskommelsen, igångsatta process eller sociala aktivitet som det här institutionella faktumet utgörs av. (Det kan se ut som att vi är farligt nära kanten till att tvingas kalla den amerikanska konstitutionen för ett abstrakt socialt objekt. Men låt oss gå vidare och se om inte Searle kan hålla kvar fenomenet inom sin teori ändå.)

Emot Thomassons slutsats om att det finns abstrakta sociala objekt vill jag i det här exemplet i enlighet med Searles teori först således ställa de processer som utgörs av talakter, tankar eller andra liknande fysiologiska aktiviteter vilka kan bilda utgångspunkt för den kollektiva intentionalitetens skapande av ett institutionellt faktum. Det X som påläggs en statusfunktion behöver inte, som vi sett, enligt Searle, vara ett enskilt fysiskt objekt av typ ett papper utan kan vara en fysiologisk process av till exempel ljud som strömmar ut ur en mun. Vi kan därför med mentala processers hjälp etablera statusfunktioner sprungna ur ingenstans, egentligen, för i och med etablerandet kan sammanhang och fysisk förutsättning härledas som snarare en konsekvens av aktiviteten.

Det vill säga, som Searle skriver ovan: att om vi agerar som om sammanhanget, den institutionella strukturen, finns så finns den på sätt och vis. Och om vi med en performativ talakt eller mental process av något slag har skapat ett institutionellt faktum så har vi gjort det

⁴⁸ Searle: sid.118

och dess härledning till fysiska fakta finns där också genom de inblandade fysiologiska händelserna.

Men vad består då, för det andra, det X av som idag räknas som Förenta Staternas konstitution? Låt oss se vad Searle säger om mentala processer i allmänhet och om handlingars företräde framför objekt i synnerhet:

”The explanation for the apparent primacy of social acts over social objects is that the ‘objects’ are really designed to serve agentive functions, and have little interest for us otherwise. What we think of as social *objects*, such as governments, money, and universities, are in fact just placeholders for patterns of *activities*. I hope it is clear that the whole operation of agentive functions and collective intentionality is a matter of ongoing activities and the creation of the possibility of more ongoing activities.”⁴⁹

Det som Thomasson kallar sociala objekt kallar alltså Searle, som jag förstår det, för platshållare för själva aktiviteten, maktutövandet i fråga, vilket är det egentliga institutionella faktumet.

Searle beskriver hur formeln ’X räknas som Y i sammanhanget C’ tillämpas på både skapandet och upprätthållandet av ett institutionellt faktum. Det senares existens konstitueras och vidmakthålles genom att det en gång har skapats, men ännu inte har upphört att gälla. Har man gått igenom en vigselceremoni är man gift. Äktenskapet tar inte slut förrän man skiljer sig – eller dör.⁵⁰ Den amerikanska konstitutionen kan på motsvarande sätt sägas ha konstituerats genom överenskommelsen och den fortsätter att gälla till dess den eventuellt upphävs. Den amerikanska konstitutionen är alltså en pågående gällande process. Searle poängterar att formeln ’X räknas som Y i sammanhanget C’ bara är en sida av den konventionsbestämda maktens uppbyggnad och struktur. Som jag ser det, handlar Searles teori också ytterst sett om konventionsbestämd makt och ifall detta fokus – jämte den andra formeln i teorin – lämnas utanför beskär Searles konstruktion av vår sociala verklighet betänkligt. Statusfunktionen behöver en platshållare för sin fortsatta aktivitet, men det är det senare som är det avgörande för att det institutionella faktumet ska fortsätta omfattas av kollektiv intentionalitet.

I fallet med den amerikanska konstitutionen skulle en beskrivning av fenomenet, vilken kunde innefattas i Searles teori, kunna formuleras enligt följande: det institutionella faktumet den amerikanska konstitutionen etablerades en gång genom att en överenskommelse som i sig var ett mentalt fenomen tilldelades statusfunktionen att vara grundandet av den amerikanska konstitutionen. Dokumentet som undertecknades indikerade etablerandet av faktumet.

Den amerikanska konstitutionen upprätthålles och utövas genom kollektiv intentionalitet; det är en pågående aktivitet som påläggs sagda statusfunktion. Platshållare för dessa aktiviteter är alla de fysiska och mentala objekt och fakta som uttrycker existensen av den amerikanska konstitutionen. Exempel på platshållare i det här fallet är amerikanska myndigheter som utövar sitt ämbete.

⁴⁹ ibid sid. 56f

Dessa myndigheter är inte samma sak som den amerikanska konstitutionen; den amerikanska konstitutionen är ett institutionellt faktum som består i att en del fenomen och aktiviteter räknas som konstitutionens tillämpning. Dessa fenomen och aktiviteter kan härledas till att ytterst sett bottna ut i mentala och fysiska fakta.

Den amerikanska konstitutionen går alltså inte bara att härleda till mentala och fysiska fakta för sitt upphov, den går också att härleda till mentala och fysiska fakta för sin fortsatta tillblivelse. Så länge människor i kollektiv intentionalitet tror på att det finns en amerikansk konstitution och också tänker och agerar på olika sätt i enlighet med den här sociala konstruktionen så är den också fallet. Och ”tror på” syftar inte på något fysiskt objekt som man ska tro på existerar utan på den pågående aktivitet som utgörs av att upprätthålla den amerikanska konstitutionen genom att agera i enlighet med den.

Ju mer den kollektiva intentionaliteten agerar i enlighet med den amerikanska konstitutionen, ju mer stärks den senare. Och den stärks alltså genom själva användandet som består av att fysiska och mentala fakta tilldelas statusfunktionen av att utgöra den amerikanska konstitutionens utövande.

När domare dömer, myndigheter administrerar samhället, medborgare visar upp sitt pass, etc, så utgör ovanstående fenomen exempel på platshållare eller statusindikatorer för utövandet av det institutionella faktumet i det här fallet: den amerikanska konstitutionen. Den senare är en pågående process, en maktutövning i enlighet med Searles uppfattning av den deontiska maktstrukturen.

Om den kollektiva intentionaliteten inte längre skulle omfatta och upprätthålla en sådan här maktstruktur och statusfunktion så skulle ett sådant institutionellt faktum få svårt med överlevandet. När vi inte längre tror på att ett institutionellt faktum är fallet så tilldelar vi inte heller vissa mentala och fysiska fakta sagda statusfunktioner.

På det här viset förklarar Searle hur institutionella fakta skapas, upprätthålles och tillintetgörs. Och jag har försökt att visa att Searles institutionella fakta dels handlar om pågående aktiviteter snarare än om objekt, dels om att dessa fakta går att härleda till fysiska fakta eller mentala fenomen av sådant slag som Searle anger också kan vara fallet.

Då vill jag slutligen, avseende abstrakta sociala objekt enbart ställa frågan: hur ser ontologin för Thomassons abstrakta sociala objekt egentligen ut? De här fenomenen skapas enligt Thomasson genom kollektiv intentionalitet och ”brute reality”⁵¹, och de ska inte gå att härleda till några fysiska fakta (material objects)⁵². Men hur kan biologiska varelser genom överenskommelser och pågående aktiviteter och processer grundade på neurofysiologiska processer skapa mentala fakta som i sig inte är härledningsbara till sitt ursprung? Vad är de för sorts objekt egentligen? Och hur tillintetgörs ett sådant objekt?

⁵⁰ ibid sid. 119

⁵¹ Thomasson sid. 273

⁵² ibid sid. 273

Thomassons abstrakta sociala objekt är uppenbart en ny sorts objekt som tillförs världen vid jämförelse med Searles teori; det finns inga fysiska eller mentala fakta som måste vara fallet för att kunna tilldelas statusfunktionen som i Searles teori. Då finns det heller inga fysiska eller mentala fakta som den kollektiva intentionaliteten kan upphöra att tilldela exempelvis statusfunktionen av att utgöra den amerikanska konstitutionen. När den kollektiva intentionaliteten därför i enlighet med Thomassons uppfattning om abstrakta sociala objekt inte längre upprätthåller ett institutionellt faktum vad exakt är det då som händer? Vi slutar tro på vadå?

Vad jag vill åt här är att ontologin för abstrakta sociala objekt inte är utredd när jag läser Thomassons ifrågavarande text. Searle är måhända en utmaning med sin taxonomi av olika sorters fakta, men Thomassons alternativ, att det finns abstrakta sociala objekt, framstår inte som helt oproblematiskt att härbärgera i en teori om hur vår sociala verklighet är konstruerad vilken skulle kunna inrymmas i en realistisk verklighetsuppfattning. Den invändningen jämte min tidigare anförda invändning när det gäller Thomassons uppfattning att institutionella fakta inte alltid behöver vara självrefererande kommer jag att ta med mig i min fortsatta undersökning av Thomassons argument.

3.3 Att jämföra sociala fakta med elektroner

Den andra avdelningen av Amie Thomassons kritik omfattar den självrefererande aspekten av Searles teori, en kritik som jag redogjort för i tidigare avsnitt. Innan jag går närmare in på hennes argument vill jag börja med att granska de påståenden hon gör i den fotnot som jag återger tidigare i min uppsats i kapitel 2.2.

Enligt Thomasson är idén att recession och rasism inte skulle existera förrän vi har begrepp om dem, lika implausibel som en uppfattning att elektroner inte skulle existera förrän vi hade utvecklat en begreppsapparat kring dem.

Thomasson anför att detta är ett problem för Searles teori eftersom det pekar på att det kan finnas institutionella fakta som väntar på att bli upptäckta istället för att bli till först genom en medveten, på kollektiv intentionalitet beroende, skapandeakt formulerad efter formeln 'X räknas som Y i sammanhanget C'.

Men är inte Thomassons uppfattning själv lite problematisk av andra orsaker?

Till att börja med: elektroner är exempel på fysiska objekt. Sådana säger något om den verklighet som är oberoende av mänsklig intentionalitet. Men rasism är exempel på en företeelse som hör hemma inom faktagruppen sociala fakta. De senare skapas, enligt Searle, genom kollektiv intentionalitet. Fysiska fakta är fullständigt oberoende av ifall människor uppfattar dem eller ej, medan sociala fakta på något sätt bara finns till i mellanmänniskliga samspel.

Det går inte, vill jag hävda, att jämföra och söka likhet mellan de här olika faktagrupperna på det sätt Thomasson gör, ifall hon med sociala fakta och fysiska fakta menar samma sak som Searle. Searle anger också olikheten med att poängtera att en del av vad som konstituerar ett socialt faktum är att det uppfattas som ett sådant och det här är något som skiljer sociala fakta från fysiska fakta.⁵³

Bara för att det troligtvis finns en mängd fysiska fakta som väntar på att bli upptäckta så behöver det alltså därför inte kunna finnas sociala fakta som, emot Searles teori, lika möjligt skulle vänta på sin upptäckt. Thomasson vill måhända ange att det skulle finnas en intuitiv uppfattning om inneboende analogier mellan sociala och fysiska fakta; att både sociala och fysiska fakta kan föreligga innan de blir upptäckta. Delar man inte denna intuitiva uppfattning haltar jämförelsen betänkligt. Thomassons invändning kan dock även sägas peka på att det är något fel på Searles uppdelning av fakta och det vill jag försöka titta vidare på i nästa avsnitt.

3.4 Om den självrefererande aspekten

Jag vill här titta närmare på Thomassons påståenden att sociala fenomen kan vara fallet utan att någon känner till dem. Kan de verkligen det och vilka fenomen i så fall?

Thomasson hävdar ju, som tidigare nämnts, att sociala fakta kan existera utan att någon har någon som helst uppfattning om att sådana fakta skulle kunna finnas överhuvudtaget; enligt tidigare nämner ju Thomasson även att makt kan uppkomma som ”unnoticed byproducts of existing social institutions.”⁵⁴

Att makt kan uppkomma som en konsekvens av ett annat socialt agerande är inte problematiskt för Searle. Ett institutionellt faktum kan härledas till ett annat institutionellt faktum och de som uppfattar ett institutionellt faktum behöver inte känna till hur det har skapats, bara de erkänner det institutionella faktumet som ett sådant.

Skillnaden mellan Searle och Thomasson ligger här i, som jag ser det, att Thomasson drar en slutsats som säger att det dunkelt uppkomna även kan vara det dunkelt existerande. Det vill säga: institutionella fakta kan både uppkomma som mer eller mindre oavsiktliga biprodukter till andra institutionella fakta samt finnas till såsom institutionella fakta utan att någon vare sig uppfattar den föreliggande existensen eller kan tänka i banor att dylika institutionella fakta överhuvudtaget kan existera. Här menar ju Searle att ett institutionellt faktum måste uppfattas som ett sådant för att kunna tillskrivas vara ett sådant. Institutionella faktum kan inte existera utan att någon någonsin kan tänka i sådana banor överhuvudtaget. Och det har med maktbegreppet att göra.

Det senare är en för stor fråga för att gå på djupet med i det här sammanhanget. Jag vill bara peka på att det ser ut som om Thomasson menar att makt kan utövas utan att någon vet om att makten utövas och att ett institutionellt faktum, som enligt Searle är detsamma som utövande

⁵³ Searle sid. 34

⁵⁴ Thomasson sid. 276, fotnot 8

av deontisk makt, kan vara fallet utan någons medvetande om det. Det senare menar Searle inte kan vara fallet, som jag ser det. Den deontiska makten är enligt honom intentional: institutionella fakta måste uppfattas som sådana för att kunna vara institutionella fakta. En möjlig tolkning av skillnaden mellan Thomasson och Searle skulle kunna vara att Thomasson och Searle har olika syn på vilken makt som utövas var, när och hur; när Searle tillskriver institutionella fakta deontisk makt så har Thomasson kanske en annan sorts makt i tankarna som hon menar inbegrips i sagda begrepp.

En annan sak är att på sidorna 274 till 276 i Thomassons text där hon går emot Searles uppfattning om den självrefererande aspekten så talar hon främst om 'social concepts', 'social facts' och 'social phenomenon' och inte bokstavligen om institutionella fakta. Så förutom att närmare reda ut deras eventuellt olika syn på begreppet makt skulle man kanske försöka att även översätta Thomassons och Searles begreppsapparater till en dem emellan värdeneutral sådan. På det här viset skulle vi kanske kunna eliminera en del motsättningar.

Searle säger sig också vara fokuserad på den internalistiska utgångspunkten att det bara är genom utövarna av en institution som den senare kan finnas. En antropolog kan utifrån upptäcka sociala fenomen som utövarna själva inte har en aning om, men det är bara när deltagarna inifrån pålägger statusfunktionen som den sistnämnda finns för den kräver, omedvetet eller medvetet, en internalistisk första-personers perspektiv.⁵⁵

Ovanstående kommentar synliggör det faktum att för Searle är det inte det sociala objektet i sig som är det viktiga för hans teori utan det är den roll i maktjänande som objektet spelar som är det viktiga. Searle sätter processen före objektet. Därför kan det inte finnas institutionella fakta som ingen känner till på det sätt Thomasson kan tänka sig dem; institutionella fakta är ju alltid agentdrivna funktioner. De sistnämnda är en underavdelning av sociala fakta varur de institutionella faktumen sorterar enligt Searles faktataxonomi. Att en funktion är agentdriven betyder att funktionen behöver användarnas intentionalitet för utövandet och upprätthållandet av funktionen.⁵⁶

Men kanske finns lösningen på konflikten mellan Searle och Thomasson här. För problemet verkar delvis skapas av att Thomasson använder sig av Searles tekniska terminologi, men lägger egna definitioner i den. Thomasson menar ju att institutionella fakta kan vara fallet på ett sätt som Searles teori förnekar.

Searles teori kan inte omfatta Thomassons användning av begreppet institutionella fakta, men kan den inhysa Thomassons uppfattning om att det finns epistemiskt och konceptuellt icke-transparenta sociala fakta under någon annan term i Searles teori istället? Det var ju en av två motargument jag ville ta med mig från avsnittet om den amerikanska konstitutionen. Det andra motargumentet var att ifrågasätta existensen för konceptuellt och epistemologiskt icke-transparenta institutionella fakta. Den sociala verkligheten kan ju också förstås visa sig se ut

⁵⁵ Searle sid. 98

⁵⁶ Searle ger som exempel stenen som fungerar som papperspress bara i kraft av användarnas intention att använda stenen på det här viset. Annars är stenen bara en sten. Se Searle sid. 20

på ett sätt som Searle kanske inte har en heltäckande terminologi för, Thomassons bidrag är kanske just ett sådant påpekande? Men det senare behöver inte betyda att hennes definition av institutionella fakta är bättre utan just bara avslöja att det är något fel överhuvudtaget på Searles faktaindelning. Och att vägen ut återigen kunde utgöras av en revidering av vilka sorters fakta som finns och hur de bör definieras och relateras till varandra.

Jag vill därför undersöka om det i första hand går att byta ut begreppet institutionella fakta mot någon annan "searleansk" term i Thomassons argumentering så att klyftan mellan hennes och Searles uppfattningar minskar? Det vill säga: där Thomasson och Searle är överens om hur institutionella fakta kan vara uppbyggda och fungerar så verkar de dela på begreppets definition enligt Searle: att institutionella fakta är uttryck för olika sorters maktutövning. Där de inte är överens har Thomasson vidgat begreppet institutionellt faktum på ett sätt som Searle inte gör. Men om det finns en annan teknisk term hos Searle som täcker det som Thomasson egentligen menar så kan kanske Searles teori kunna omfatta även sådana fenomen som Thomasson nu menar att teorin inte klarar av?

Vad händer därför om vi i förekommande fall i Thomassons argumentering låter de sociala fenomenen stå för det som Searle menar är icke-agentdrivna funktioner?

När Thomasson argumenterar för att sociala fakta kan vara fallet utan någons uppfattning om fenomenen ifråga så verkar det inte längre vara tal om exempel på institutionella fakta eller deontiskt maktutövande enligt Searles definition. Det verkar istället handla om inflytande, påverkan, tredje-parts agerande, etc. Det vill säga något som kan vara fallet utan någons intention därom.

Searle tar upp skillnaden mellan icke-agentdrivna funktioner och agentdrivna sådana. Searle menar de är att likna vid latent och manifesta funktioner. Skillnaden dem emellan är just om det föreligger ett medvetande om funktionens existens eller inte och om det finns en intention att så ska vara fallet. Latenta funktioner, eller icke-agentdrivna, är sådana som ligger utanför vår intention att de ska vara fallet. Searle skriver:

"Thus suppose someone says that the intended agentive function of money is to serve as a medium of exchange and a store of value, but money also serves the hidden, secret, unintended function of maintaining the system of power relationships in society. The first claim is about the intentionality of agentive functions. The second claim is about nonagentive function. To see this, simply ask yourself what facts in the world would make each claim true. The first claim is made true by the intentionality with which agents use objects as money. They use it *for the purpose of* buying, selling, and storing value. The second claim, like the claim that the heart functions to pump blood, would be true if and only if there is a set of unintended causal relations and these serve some teleology, even if it is not a teleology shared by the speaker."⁵⁷

Searle menar ju också att vi inte kan upptäcka institutionella fakta på grund av deras självrefererande karaktär. Men vi kan upptäcka icke-agentdrivna funktioner:

⁵⁷ ibid sid. 22f

”If, for example, you accept the distinction between manifest and latent functions, and you believe that latent functions are unintended, then the discovery of latent functions of institutions is the discovery of a nonagentive function of an artifact. Thus, for example, if you think that the unintended latent function of money is to maintain a system of oppression, then you will claim to have discovered a nonagentive function among the agentive status-functions of money.”⁵⁸

Om vi således delade upp Thomassons uppfattning om sociala fakta till att i de fall det handlar om att upptäcka sådana bytte beteckning på fenomenen till det som Searle kallar icke-agentdrivna funktioner så skulle kanske Thomassons kritik av Searle i det här avseendet kunna elimineras? Jag tänker, bland annat, se om det är en tillämplig problemlösningsmetod när det gäller Thomassons exempel med recession.

3.5 Exemplet recession och rasism

Begreppet recession är ett sätt att förklara kopplingar och skeenden mellan olika ekonomiska aktiviteter. De senare existerar utan att recession behöver finnas, men recession vilar för sin existens på vissa, med nödvändighet redan existerande institutionella fakta.⁵⁹

I enlighet med mitt resonemang i förra avsnittet skulle recession kanske kunna vara en icke-agentdriven latent funktion hos institutionella fakta. Enligt min mening fungerar det att i citatet ovan byta ut ordet ”oppression” mot ”recession”.

Att upptäcka nya institutionella fakta kunde därför kanske innebära att vi i förekommande fall lyfter fram icke-agentdrivna, latent, funktioner hos redan existerande institutionella fakta och tilldelar dessa en egen statusfunktion?

Det går kanske därför att inom Searles teori förklara att recession kunde vara fallet och reellt verksamt i samhället trots att ingen visste att samhällsekonomin kunde generera ett sådant tillstånd?

Först i det ögonblick vi börjar räkna med ett begrepp: samla in det, definiera det och namnge det, så finns recession också som ett eget institutionellt faktum. Innan dess är det enbart en av dessa ouppmärksammade sidoeffekter av bildandet av andra sociala fakta. Eller icke-agentdrivna latent funktioner.

Det vill säga, Thomasson har rätt i att recession kan förekomma i samhällen där ingen känner till begreppet, men de behöver inte kallas för institutionella fakta när de föreligger som dolda effekter på det här viset. Searle har en förklaring som kanske räcker för att rädda hållbarheten i hans teori om att institutionella fakta alltid är självrefererande. Vi upptäcker alltså inte nya institutionella fakta; vi skapar nya institutionella fakta. På det här viset vidmakthåller vi även Searles anspråk på att institutionella fakta är exempel på deontisk makt och sådan utövas alltid intentionalt.

⁵⁸ ibid sid. 123

⁵⁹ Uppfattningen om vilket som kommer först har jag hämtat ur Åsa Anderssons seminarietext Power structures in social ontology, som lades fram vid ett högre seminarium i praktisk filosofi vid Lunds universitet 2005.

På samma sätt skulle det kunna förhålla sig med rasism. Begreppet står för en ideologi grundad på vissa förutsättningar om att människan kan indelas i olika raser som har olika värde, etc. Rasist är en person som agerar i enlighet med dessa rasfördomar. Diskriminerande handlingar har säkert alltid funnits, men medvetenheten om att vissa sociala beteenden skapar vissa mönster har antagligen inte alltid varit fallet.

Rasism kan alltså finnas som en latent funktion av andra institutionella fakta, medan först när vi, i det här fallet, byter värderingar så ser vi det handlingsmönster vi kallar rasism.

Det finns, enligt min mening, också en moralisk komplikation i Thomassons anspråk på att tillskriva gårdagens samhälle dagens värderingar. Om jag idag betar mig rasistiskt så är jag rasist. Men om människor i andra tider och kulturer betar sig som rasister så är det just det de gör: betar sig som det vi idag kallar rasister. Det vill säga: vi har idag begrepp för beteenden som tidigare kan ha funnits under andra sociala institutioner än dem vi sorterar in beteendena i fråga under idag.

(Jämför kanske också med andra arters sociala fakta. De högre primaterna kan uppvisa beteenden som hade stämplat utövarna som kriminella, rasister, sexister, etc, ifall de hade utövats av människor. Men ingen skulle väl komma på tanken att säga att djuren är kriminella? Deras beteenden är där, men dessa sorteras in under andra begrepp. Först i de fall när de själva tabuiserar vissa handlingar etableras det samförstånd som behövs för att de eventuellt ska ha skapat ett institutionellt faktum.)

Recession är en ekonomisk term för att förklara och definiera vissa ekonomiska förhållanden, rasism är en beteckning för en viss sorts social attityd eller beteendemönster. Termer, beteckningar och förklaringsmodeller kan skapas i efterhand. De är gränslinjer i sammanhanget. De måste särskiljas från själva fenomenen i sig som kan uppstå i samband med att andra institutionella fakta har konstituerats. Utövare av ett institutionellt faktum behöver heller inte vara identiska med skapare av detsamma. Men det institutionella faktumet är en del av en teori om maktutövning och problemet med om makt kan upptäckas handlar om ifall makt kan vara fallet utan att någon intention avseende makten ifråga existerar. Searles teori ger som konsekvens ett nej, medan Thomassons kritik verkar ge som konsekvens ett ja. Vem är det här mest problematiskt för? Det går för långt att närmare utreda Thomassons maktbegrepp, jag vill bara peka på att Thomassons kritik av Searle bygger på ett synsätt om makt som Searle inte delar. Thomasson verkar förutsätta att makt kan utövas icke-intentionalt, Searle verkar säga nej till det. Huruvida Thomassons kritik av Searle är allvarlig för hans teori eller ej beror på vilket synsätt på makt som är det mest relevanta och bärande.

För Searle verkar den sociala världen utgöras av en uppdelning mellan den icke-intentionala bakgrunden och den intentionala arenan och här i finns även uppdelningen mellan konventioner och makt. Makt tillhör den intentionala arenan, medan konventioner återfinns i bakgrunden. Konventioner menar Searle är de sociala vanor som avgör vilka X som kan användas för att tilldelas en viss statusfunktion. Det är inte alltid så att den fysiska utgångspunkten är tätt förknippad med själva statusfunktionen. I vissa fall är den fysiska

utgångspunkten väldigt lite relaterad till själva statusfunktionen; våra konventioner avgör istället vilka fenomen som kan användas här. På liknande sätt delar Searle upp funktioner i latent och manifesta.

En förklaring till att vi, till synes, kan upptäcka institutionella fakta skulle därför kunna vara den att först när vi upptäcker dem blir de till institutionella fakta, innan dess var de latent funktioner. En annan förklaring är att upptäckten egentligen är skapandet av ett nytt begrepp som bara är en ny gränsdragning kring redan existerande institutionella fakta.

Så svaret på min undersökning om möjliga motargument till Thomassons två invändningar mot Searles teori skulle kanske kunna formuleras i a) nej, det behöver inte finnas några konceptuellt och epistemiskt icke-transparenta institutionella fakta för att förklara hur vår sociala verklighet är konstruerad och b) ja, det finns andra social fakta, än institutionella dito, som passar in i den eftersökta rollen av konceptuellt och epistemiskt icke-transparenta sociala fakta så att Searles teori fortfarande håller ihop.

Svaret ger dock även vid handen att Searles indelning i olika sorters fakta inte är helt oomtvistelig.

4. Slutsatser

Searle anför att vår verklighet, den består av fysiska objekt jämte fysiska och mentala fakta.

Alla sociala konstruktioner går, enligt Searle, att härleda till en ontologiskt objektiv verklighet. När Searle ska härleda våra sociala konstruktioner till att, som han kallar det, botten ut i denna verklighet av fysiska och mentala fakta utan att nya objekt skapas så får han dock, enligt Thomasson, problem. Thomasson menar att hon visar att Searles uppdelning och definition av olika sorters fakta ger förödande konsekvenser för hans teori. Alla institutionella fakta kan inte vara självrefererande enligt Thomasson liksom det måste finnas abstrakta sociala objekt för att kunna fånga hela vidden av vår sociala verklighet.

Jag har försökt att ifrågasätta Thomassons båda invändningar och visa på hur ett försvar av Searles teori skulle kunna se ut. Jag menar att det går att argumentera för att det inte behöver finnas abstrakta sociala objekt och att det inte heller behöver finnas institutionella fakta som inte är självrefererande. Det hela är en fråga om hur vi ser på dels den konventionella maktens struktur, dels vad det finns för olika sorters fakta i världen.

Motsättningen mellan Thomassons argument och Searles teori verkar till slut självt botten ut i Searles faktataxonomi. En utveckling av begreppen häri skulle kanske lösa problemen ytterligare.

5. Litteraturlista

- Davidson, Donald:** *Språk, tanke och handling* (Thales, Riga 2004)
- Dreyfus, Hubert:** The Primacy of Phenomenology over Logical Analysis (*Philosophical topics* 27, no. 2 1999, <http://ist-socrates.berkeley.edu/~hdreyfus/html/papers.html>).
- Feibleman, James K.:** *Ontology* (The John Hopkins Press, Baltimore 1951)
- Foucault, Michel:** *Övervakning och straff* (Arkiv förlag, Lund 1998)
- Hacking, Ian:** *Historical Ontology* (Harvard University Press, Cambridge, Mass. 2002)
- Hacking, Ian:** *Social konstruktion av vad?* (Thales, Stockholm, 2000)
- Johansson, Ingvar:** Searle's monadological construction of social reality (*American Journal of Economics and Sociology*, Jan 2003)
- Lepore and Van Gulick:** *John Searle and his critics* (Basil Blackwell, Padstow, 1991)
- Nagel, Thomas:** *Utsikten från ingenstans* (Bokförlaget Nya Doxa, Falun 1993)
- Searle, John R, och Smith, Barry:** The construction of social reality: an exchange (*American Journal of Economics and Sociology*, Jan 2003)
- Searle, John R.:** *Consciousness and language* (Cambridge University Press, USA, 2002)
- Searle, John R.:** *The Construction of Social Reality* (The Free Press, New York, 1995)
- Searle, John R.:** *Intentionality* (Cambridge University Press, USA, 1983)
- Searle, John R.:** *Mind, language and society* (Basic Books, New York, 1999)
- Searle, John R.:** What is an Intentional State (Ur Dreyfus, Hubert: *Husserl, intentionality and cognitive science*, MIT P, cop. Cambridge, Mass. 1982)
- Searle, John R.:** Limits of Phenomenology, 12/1 1999
(<http://ist-socrates.berkeley.edu/~jsearle/articles.html>)
- Searle, John R.:** Neither Phenomenological Description Nor Rational Reconstruction: Reply to Dreyfus, 30/1 1999
(<http://ist-socrates.berkeley.edu/~jsearle/articles.html>)
- Sliwinski R.** (ed.), *Philosophical Crumbs*, Uppsala University, Uppsala 1999
- Strawson, Galen:** Knowledge of the world. (Ur *Realism and Relativism*, editor: Sosa-Villaneuva, *Philosophical Issues*, 12, 2002, Blackwell Publishing, USA)
- Stenlund, Sören:** *Language and philosophical problems* (Routledge, London 1990)
- Thomasson, Amie L.:** Foundations for a social ontology. *ProtoSociology* 18-19 (2003): 269-290.
- Thurén, Torsten:** *Tanken, språket och verkligheten* (Tiger Förlag, Malmö 1995)
- Wittgenstein, Ludwig:** *Filosofiska undersökningar* (Bonniers, Stockholm 1978)